

УДК 1+33+316.422

**ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ
СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ
В УКРАЇНІ****LIBERALIZATION AND DEMOCRATIZATION
OF MODERN INTERNATIONAL TOURISM
IN UKRAINE****Гарбар Г. А.,**

доктор філософських наук, професор кафедри музичного мистецтва, «ВП Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» (Миколаїв, Україна), e-mail: mashulya.martynova.2001@mail.ru

Garbar G. A.,

Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Musical Art, «VP Mykolayiv Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts» (Mykolayiv, Ukraine), e-mail: mashulya.martynova.2001@mail.ru

Розглянуто основні засади міжнародного співробітництва у сфері туризму в Україні. Проаналізовано проблеми щодо лібералізації та демократизації сучасного міжнародного туризму в умовах глобалізаційних процесів, роль і значення співпраці державних установ, різних громадських організацій. Окреслено шляхи розвитку туризму та створення позитивного іміджу країни на ринку туристичних послуг.

Ключові слова: міжнародний туризм, євроінтеграція, лібералізація, демократизація, співробітництво.

In the article the basic principles of international cooperational in the field of tourism in Ukraine. The liberalization and democratization problems of modern international tourism are analyzed in the conditions of global processes. The way of progress of tourism and cletion the country is positive image in the global tourism market were defined.

Keywords: international tourism, government, regylation, tourism.

Сьогодні туризм – це глобальне за масовістю, формами і технологіями організації відпочинку явище. Його роль зводиться не лише до впливу на економіку, а й на усвідомлення необхідності розвитку зв'язків між народами різних країн світу, для взаємопізнання їх історії, культури, традицій.

На сьогоднішній час туризм став послом дружби у міжнародних відносинах. Сучасна людина намагається пізнати навколишній світ, встановити з сусідніми народами торговельно-економічні, культурні та інші зв'язки. Велике значення в даному напрямку відіграє активна політика держави, що до розвитку туристичної індустрії та міжнародного співробітництва України в сфері туризму. Розширення міжнародних зв'язків відкриває нові шляхи для просування національного туристичного продукту на світовому ринку, залучення його до світового інформаційного простору та передового досвіду організації туристичної діяльності.

Туризм – це своєрідна «призма», крізь яку можна розглядати загальні та регіональні особливості міжнародних відносин. Туризм є не тільки реципієнтом міжнародних відносин, а й активним політичним актором – учасником політичного процесу, який завдяки туристичній та економічній взаємодії впливає на прийняття політичних рішень. Туризм неодноразово ставав засобом налагодження довіри та взаємодії у державах і з різним суспільно-політичним устроєм, чинником

економічної та політичної модернізації, підтримки політичної стабільності [3, с. 20].

Слід зазначити, що проблеми, пов'язані з необхідністю дослідження факторів розвитку міжнародного співробітництва України в сфері туризму не втрачають своєї актуальності протягом тривалого періоду часу. Так, їх дослідженню присвячені численні публікації таких науковців, як: Н. Гук, А. Довгань, В. Зайцева, В. Пясловська, А. Парфіненко та інші.

Мета статті: висвітлити питання, щодо лібералізації та демократизації сучасного міжнародного туризму в Україні в умовах посилення глобалізаційних процесів та визначенні шляхів ефективної інтеграції України у світовий ринок туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний туризм – це багатогранне явище, що охоплює економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти і тісно поєднується з багатьма галузями економіки. Через це саме міжнародному туризму належить значне місце у соціально-економічному житті країн і народів. Міжнародний туризм визначається як важливий напрям міжнародного співробітництва в конкретній діяльності на основі поваги національної культури та історії кожного народу та основних інтересів кожної країни [5].

Україна відкрита для міжнародного туристичного співробітництва, яке повністю віддзеркалює загальноєвропейські інтеграційні політичні та соціально-економічні процеси, враховує основні загальнонаціональні пріоритети. Виходячи з національних інтересів, міжнародна туристична політика України є багатовекторною; вона реалізується на засадах економічної доцільності та взаємовигідної співпраці з конкретною країною або регіоном, враховує особливості певного туристичного ринку. Нині цілеспрямована та системна діяльність щодо розвитку міжнародних туристичних зв'язків є чинником інтеграції України до європейської спільноти, розвитку національної економіки та культури, ефективного використання наявних економічних ресурсів.

Цілком зрозуміло, що інтеграційний процес на відповідних напрямків полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, туризмі, поширення власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки спрацюватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції щодо загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища. Подальший розвиток демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного розвитку, майбутній вступ України до ЄС – усе це забезпечить створення високоприбуткової туристичної галузі, як задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму, з урахуванням природно-кліматичного, рекреаційного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу країни, її національних особливостей. Отже,

існує ряд невирішених проблем щодо розвитку туристичного бізнесу в умовах євроінтеграції.

Окремий блок питань становить лібералізація та демократизація сучасного міжнародного туризму в Україні. Саме після здобуття незалежності для українського суспільства відкрилися нові можливості щодо включення до світових процесів активізації міжнародної туристичної діяльності. Адже саме в цей період (остання чверть XX століття і початок XXI ст.) світове співтовариство у повній мірі усвідомлює роль та значення туризму як засобу міжнародного співробітництва та народної дипломатії. Як стверджує К. Жадько, пізнавально-подорожувальна сутність людини не має національного статусу. Це субстанційна основа людини як найвищого витвору природної еволюції. Звідси логічно випливає положення про туризм як феномен загальнолюдський, загальноцивілізаційний, загальнокультурний. Інакше кажучи – міжнародний [3, с. 193].

В. Кулік також підкреслює особливе значення міжнародного туризму як соціально-культурного феномену, як сфери життєдіяльності, що розширює можливості людського спілкування. Активізація міжнародного туризму в другій половині XX – на початку XXI століття була спричинена глобальними змінами у свідомості, визнанням абсолютної цінності різних національних культур, ідеї багатополярності світу [6].

Динамічне зростання масштабів міжнародного туризму, а також контактів між людьми різних світоглядів і ментальностей істотно впливає на розвиток сучасного світового співтовариства, зокрема на розвиток його культури. Цілком очевидно, що міжнародний туризм сприяє процесам взаємодії культур різних регіонів і народів світу, взаємобагаченню культур, формуванню загальнолюдської культури. Певно, що такій ролі туризму має приділятися значно більше уваги.

Досліджуючи тенденції розвитку туризму в сучасному світі, О. Бойко виділяє загальносвітові чинники, що сприяють його поширенню, в тому числі в Україні. Перш за все, це чинник глобалізації, який означає взаємозв'язок та взаємозалежність країн, що постійно зростають внаслідок відкритості кордонів та збільшення масштабів міжнародної торгівлі, а також послуг і капіталу. По-друге, чинник інформатизації суспільства, що не тільки визначає основу діяльності туристських організацій, але й дає можливість отримання оперативної, глибокої, наочної туристської інформації. Третій чинник – технологізація. Розвиток науки, техніки і технологій, їх впровадження і використання в туристичній сфері, приводять до мобільності туристичних потоків, а також до виникнення нових специфічних видів туризму [2, с. 94].

Наявність таких засобів зв'язку та інформації як радіо, телебачення та комп'ютерні системи, світова мережа Інтернет, за допомогою яких не лише наукові досягнення та інформація, але й нові форми соціального та політичного життя дуже швидко стають надбанням усього цивілізованого світу, як інколи активно культури взаємопроникають

одна в одну, особливо в умовах пост біполярного світу. П'єр Тейяр де Шарден, говорячи про «планетизацію» людства, зазначав, що «народи і цивілізації досягли такого ступеня периферійного контакту або економічної взаємозалежності, або психічної спільності, що далі вони можуть зростати лише взаємопроникаючи один в одного».

В той же час на шляху розвитку міжнародного туризму в Україні виникає чимало проблемних питань. Так, на думку Н. Сушко, враховуючи те, що в'їзний туризм в Україні проголошено пріоритетним, іноземний туризм і досі не відіграє належної ролі в житті України. Недостатній рівень розвинутої мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам, низький рівень комфортності, технологічна відсталість галузі, низький рівень обслуговування – все це не дає змоги приймати іноземних туристів у бажаній кількості та на належному рівні [8, с. 70].

У сучасних умовах господарювання на розвиток туризму в Україні також негативно впливає напружена політична ситуація. Анексія Криму, події на сході та півдні України вже сьогодні спричинили зміни в структурі та об'ємах в'їзних і внутрішніх туристичних потоків. Відповідно, частина українських туристів, яка надавала перевагу відпочинку біля моря, змушена їхати за кордон або відмовитися від такого виду відпочинку.

К. Жадько звертає увагу на проблему формування особистості туриста, який представляє свою країну за кордоном. На її думку, призначення державних інститутів формувати людину, яка виїжджає за межі країни, в якості повноважного її представника, що адекватно представляє сутність держави й народу в широкому загальнолюдському й соціально-філософському значенні цього поняття. А повна вага – це сфери політичного, економічного, духовно-культурного, релігійного, спортивного і т. ін. життя суспільства, яке дає можливість і право кожному своєму члену представляти себе якомога повніше. Адже від цього залежить імідж країни, народу, його культури, що вкрай важливо особливо для України як молодої, ще досить мало відомої світу держави [3, с. 162–163].

Ф. Рудич вказує на взаємозв'язок туризму і політичної культури, в тому числі впливу туризму на формування загальноцивілізаційних цінностей у політичній еліті, політичних лідерів держави. Важливим у розвитку форм туризму, призначених для політичної еліти, на його думку, є обов'язкове врахування елемента історії. У міру можливості треба використовувати в розробці програми політичних зустрічей та обмінів, їх зв'язок з важливими історичними датами, особливо такими, що стосуються спільної історії учасників політичної акції. Ці події можуть бути як позитивними, так і негативними для представлених у цій зустрічі сторін, але головне, щоб вони були належним чином виважено осмислені та сприяли утвердженню під час політичних контактів засад толерантності [7, с. 261].

Особливе значення для лібералізації та демократизації міжнародного туризму в сучасній

Україні має приєднання України до міжнародних організацій, що регулюють розвиток цієї галузі у світовому масштабі. Так, з 1997 року Україна стала дійсним членом Всесвітньої туристичної організації, а з 1999 року є членом Виконавчої ради Всесвітньої туристичної організації, завдяки чому відкрилися нові можливості налагодження співпраці з країнами-учасницями ВТО. Україна бере участь у перспективних програмах кооперації у сфері туризму, залучається до впровадження новітніх туристичних технологій, передових методів підготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до світових стандартів, використовує глобальну інформаційну мережу тощо. З цього приводу А. Мельник та І. Чапліч відзначають, що членство України у Всесвітній туристичній організації значно підвищило авторитет нашої держави у туристичному співтоваристві, створило передумови для подальшого розвитку системи професійної підготовки управлінських кадрів, наукових досліджень, передових надбань найрозвинутіших туристичних держав світу, відкрило нові можливості щодо налагодження взаємовигідної співпраці з країнами-членами ВТО на всіх політико-управлінських рівнях.

У 2005 р. Україна набула членства в Європейській туристичній комісії, яка є стратегічним альянсом європейських національних туристичних організацій для просування на світовому ринку. Зі вступом до ЄТС Україна має можливість скористатися допомогою міжнародних туристичних експертів, а також отримує додаткові можливості для промоції туристичної України у країнах Євросоюзу та в Азії і Америці [8, с. 71]. Членство в даній організації дає можливість Україні значно підняти свій рейтинг як туристичної країни, дозволяє іноземному туристу краще ознайомитись з туристичними принадами нашої країни, оскільки організація володіє потужними інформаційними системами в мережі Internet, які є дуже популярними серед іноземних громадян. Завдяки приєднанню до Європейської туристичної комісії Україна отримує доступ до інформаційно-аналітичних матеріалів комісії, зокрема, з питань підготовки управлінських кадрів для сфери туризму. Окрім того, наша держава увійде до програми досліджень європейських туристичних ринків, яка запроваджується даною організацією і зможе взяти участь у заходах щодо обміну управлінським досвідом у розвитку туристично-курортної сфери, які запроваджуються у країнах-учасницях.

Велике значення для налагодження культурних контактів між народами світу має тісний зв'язок ВТО й інших туристичних організацій – з ООН, особливо з ЮНЕСКО. Саме ЮНЕСКО, членами якої є біля 150 держав, співробітнічає у справі розвитку взаємного пізнання і розуміння між народами, використовуючи для цього всі засоби спілкування, сприяє справі народної освіти, поширенню знання, налагодженню співробітництва між діячами культури, засновує міжнародні організації науковців, допомагає у розповсюдженні

і популяризації науки в тому числі такої комплексної науки якою постало туризмознавство.

Міжнародні організації в регулюванні туризму виступають однією з найбільш ефективних форм багатостороннього співробітництва України та інших держав, які є її членами [4].

В контексті євроінтеграційних процесів М. Біль виокремлює транскордонний рівень побудови організаційно-управлінської структури, що включає в себе можливість співпраці з регіонами сусідніх країн з метою розвитку туристичної галузі. Така форма співробітництва сприяє прискоренню регіонального розвитку, а також інтеграції у світовий простір. Організаційними структурами при транскордонному співробітництві можуть виступати спільно створені органи в рамках функціонування єврорегіонів, виконання програм, проектів, угод про співпрацю. Співпраця державних центральних та регіональних структур з такими організаціями дозволяє не лише отримати важливий досвід розвитку туристичної галузі, але й залучити фінансові капіталовкладення в розбудову туристичної інфраструктури в рамках програм та проектів міжнародного співробітництва.

Існуючий в Європі багаторічний досвід транскордонного співробітництва є необхідним для адаптування його на українському ґрунті, тим паче що існуюча наразі система транскордонної співпраці України як на її західному, так і на східному кордоні ні організаційно, ні функціонально не відповідає європейським стандартам.

Справедливо це і по відношенню до України, в якій туризм є одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки і культури, що, зокрема, закріплено на державному рівні «Державною програмою розвитку туризму в Україні на 2002 – 2010 роки», і на реалізації положень якої спрямовує свою діяльність Державна служба туризму і курортів Міністерства культури і туризму України. Особливої актуальності проблеми гостинності в українському туризмі набувають у світлі Указу Президента України №136/2007 від 21.02.2007 року «Про заходи щодо туризму і курортів в Україні», згідно з яким зокрема наступний 2008 рік оголошено «Роком туризму і курортів в Україні». За таких обставин проблема гостинності і туризму набуває особливої актуальності, що передбачає серед інших аспектів і звернення до історії їх формування й розвитку в Україні.

Великий та важкий шлях до лібералізації України розпочала з 2006 року, згодом з другої спроби у 2014 року біло підписано політичну та економічну частину Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Нарешті 11 червня 2017 року було запроваджено безвізовий режим України з країнами Шенгенської зони, на який покладалися великі надії політиків та експертів.

Подальший розвиток демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного розвитку, майбутній вступ до ЄС – усе це забезпечить створення високоприбуткової туристичної галузі, яка задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму. Слід

підкреслити, що на території новоприйнятих країн ЄС поступово й неухильно створюються сприятливі умови для розвитку туризму, впроваджується та забезпечується дія таких законів, правил і цінностей, як вільний рух капіталу, послуг, товарів і людей. Всі жителі новоприйнятих країн отримають можливість вільно користуватися своїм внутрішнім паспортом при вирішенні будь-яких практичних проблем у всіх європейських країнах – членах ЄС. Розроблено низку директив, згідно з якими громадяни країн-членів ЄС вільно, без віз переміщуються по 27 країнах, можуть оформити посвідку на тимчасове проживання тривалістю до 5 років, влаштуватися на роботу. Багато зроблено для молоді у сфері отримання вищої освіти та європейського диплому, визнання документів про освіту у всіх країнах-членах ЄС. Здійснено кардинальні спрощення у сфері організації культурного та мистецького життя, вільного подорожування, розвитку міжнародного туризму та рекреації.

Отже, можна зробити висновок, що у сучасних умовах функціонування для туристичної галузі важливо розширювати та зміцнювати співробітництво з країнами-членами Європейського Союзу, що сприяло б диверсифікації туристичних послуг, підвищило конкурентоспроможність туристичних підприємств. В цьому аспекті головним завданням є допомога з боку Європейського Союзу щодо залучення інвестицій в розширення та покращення туристичної та курортної інфраструктури України. Співпраця України з Європейським Союзом у туристичній галузі можуть сприяти міжнародні семінари та наукові конференції з участю іноземних колег, вивчення досвіду організації туристичної діяльності від країн Європейського Союзу, розробка ноу-хау у наданні туристичних послуг.

Список використаних джерел

1. Алешугіна, Н., 2009. 'Проблеми формування туристичного бізнесу України', *Матеріали науково-практичної конференції «Альянс наук: вчений вченому»*, Т.3, с.3–6.
2. Бойко, ОП., 2010. 'Туризм і його вплив на транснаціоналізацію дозвілля', *Грані. Науково-теоретичний та громадсько-політичний альманах*, №3, с.92–95.
3. Жадько, КВ., 2009. 'Міжнародний туризм як субстанційна детермінанта міжнародного взаєморозуміння', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, №36, с.191–201.
4. Захарова, СГ., 2008. 'Шляхи удосконалення державного регулювання туристичної сфери', *Держава та регіони. Сер. «Державне управління»*, №3, с.81–87.
5. Зікеєва, С., 2013. 'Туристична галузь України в період євроінтеграції: соціально-економічний аспект', *Економіка і менеджмент культури*, №1, с.74–82.
6. Кулік, ВВ., 2008. 'Культурний туризм як компонент соціокультурної діяльності', *Мультiversum. Філософський альманах*, К.: Центр духовної культури, №76. [online] Доступно: http://www.com.ua/Jornel/M_76/Kulik.pdf.
7. Рудич, ФМ., 2005. 'Туризм і політична філософія', *Філософські нариси туризму*, За ред. Пазенка В. С., К.: Український центр духовної культури, с.259–267.
8. Сушко, НВ., 2006. 'Тенденції розвитку міжнародного туризму в Україні', *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Історія*, Вип.49, Т.62, с.69–72.

References

1. Aljeshugina, N., 2009. 'Problemy formuvannja turystychnogo biznesu Ukrainy (Problems of formation of tourist business of Ukraine)', *Materialy naukovo-praktychnoi konferencii «Aljans nauk: vchenyj vchenomu»*, T.3, s.3–6.
2. Bojko, OP., 2010. 'Turizm i jogo vplyv na transnacionalizaciju dozvillja (Tourism and its impact on the trans nationalization of leisure)', *Grani. Naukovo-teoretichnyj ta gromads'ko-politychnyj al'manah*, №3, s.92–95.
3. Zhad'ko, KV., 2009. 'Mizhnarodnyj turizm jak substancijna determinanta mizhnarodnogo vzajemorozuminnja (International tourism as a substantial determinant of international understanding)', *Gumanitarnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, №36, s.191–201.
4. Zaharova, SG., 2008. 'Shljahy udoskonalennja derzhavnogo reguljuvannja turystychnoi sfery (Ways of improving the state regulation of tourism)', *Derzhava ta regiony. Ser. «Derzhavne upravlinnja»*, №3, s.81–87.
5. Zikejeva, S., 2013. 'Turystychna galuz' Ukrainy v period jevrointegracii: social'no-ekonomichnyj aspekt (The tourist industry of Ukraine during the period of European integration: the socio-economic aspect)', *Ekonomika i menedzhment kul'tury*, №1, s.74–82.
6. Kulik, VV., 2008. 'Kul'turnyj turizm jak komponent sociokul'turnoi dijial'nosti (Cultural tourism as a component of socio-cultural activity)', *Mul'tyversum. Filosofov'kyj al'manah*, K.: Centr duhovnoi kul'tury, №76. [online] Dostupno: http://www.com.ua/Jornel/M_76/Kulik.pdf.
7. Rudych, FM., 2005. 'Turizm i politychna filosofija (Tourism and political philosophy)', *Filosofov'ki narysy turizmu*, Za red. Pazenka V. S., K.: Ukrain'ns'kyj centr duhovnoi kul'tury, s.259–267.
8. Sushko, NV., 2006. 'Tendencii rozvytku mizhnarodnogo turizmu v Ukraini (Trends in the development of international tourism in Ukraine)', *Naukovi praci Chornomors'kogo derzhavnogo universytetu imeni Petra Mogily. Istorija*, Vyp.49, T.62, s.69–72.

* * *